

SMISEL IN NESMISEL TUJIH BESED/JEZIKOV V SLOVENSKEM ROMANU (1949–2000)

Iztočnica študije ni načelo »besed se tujih boj ko hudga vraga«, s katerimi »pisar« grozi »poetu« v Prešernovi satirični pesnitvi *Nova pisarija* (1831), iztočnica je naraščajoči val tujk/tujih jezikov v slovenski pripovedni prozi in upor temu valu. Prva in zadnja točka v programu slovenske literature tretjega tisočletja namreč ostaja slovenščina. Če svoje temeljne programske naloge ne bo uresničevala in se bo raje naplavljala z drugimi jeziki, če bo jezikovna lahkoživka, je ob koncu tisočletja več ne bo.

Avtor se sprašuje, kdaj je in kdaj tujka ni potrebna v slovenski prozi, ki si lasti prilastek umetniška, kdaj je smiselna in estetsko učinkovita in kdaj nesmiselna, estetsko mrtva in zato škodljiva. Na vprašanje odgovarja trinajst pisateljev, seveda vsak po svoje.

The starting-point for this study is not the principle of Prešeren's »pisar« (*Nova pisarija*) of 1831: »besed se tujih boj kot hudga vraga« (fear foreign words as the devil), but the influx of foreign words/foreign languages into Slovene narrative prose and resistance to this influx. The first and last point in the programme of Slovene literature in the third millenium must remain the Slovene language. If it does not carry out its fundamental tasks and prefers to be washed away with other languages, if it is linguistically frivolous, by the end of this millenium it will no longer exist.

The author asks when a foreign word is or is not necessary in Slovene prose which labels itself artistic, when is it sensible and aesthetically effective and when is it not sensible, aesthetically dead and thus harmful. Thirteen writers answer this question, all of them, of course, in their own way.

Narod je bistveno zaznamovan s svojim jezikom. Z večjim in manjšim uspehom si dokazuje izrazno bogastvo, obsegljivost vsakršnih tem mišljenja, vsakršnih čustev, občutij, slutenj ter pojavov in zakonitosti svojega in snovnega sveta. Tudi za slovenščino velja, da ni pred ničemer v zadregi. Slovar slovenskega jezika, tehnični, medicinski in drugi slovarji potrjujejo, da Slovenci skrbijo za slovensko izrazje svojih strok.

Kljub tem samoumevnim dejanjem pa je skrb za slovenski jezik vendarle pomanjkljiva. Marsikje se odpovedujejo svojim besedam in želji po njih: tukaj z videzom učenosti, tam z lenobnim prevzemanjem vsakršnih krilatic drugih jezikov. Znotraj slovenščine nastaja zlasti zadnjih deset let cvetober tujih besed, ki opozarja, da Slovenci svoj jezik tudi sami kolonizirajo.

Virus jezikovnega papagajstva najeda tudi že literaturo, tega in onega pesnika in pripovednika, ki v svojem vesoljnem poslanstvu in stremuštvi trpi v pretesnem jopiču slovenščine, pa šemi svoja sporočila z napol razumljenimi tujimi besedami in krilaticami. Jezikovni glumač bi rad slovel daleč po svetu in noče vedeti, da sta Homer in Aristotel pisala le v jeziku maloštevilnega naroda, pa sta še danes pomembni sestavini evropske literarne in filozofske kulture. Ko na severu in zahodu načrtovano ruvajo slovensko besedo, jo je pisatelj še posebej dolžan bogatiti. Avtentičen in velik je namreč samo pisatelj, ki se zaveda, da je njegov jezik posoda, v katero lahko najbolj pristno daje svoje duhovno in srčno bogastvo in lepoto. Romantika? Za jezikovne pišmeuharje gotovo romantika in še za tiste boguvdance med razumniki, ki so prepričani, da bodo veliki jeziki male odplavili.

Ker nas jezikovno ne more nihče bolj osiromašiti in ker nihče ne more bolj razdirati slovenščine, kot jo lahko njeni lastniki, nam France Prešeren ne bo zameril, če to neveselo razgledovanje po jezikovni zavesti nekaterih pisateljev začnem z besedo, ki jo je na Slovence naslovil pesnik neslavnega imena Janez Vesel-Koseski: »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti!«

Iztočnica študije potemtakem ni načelo »besed se tujih boj ko hudga vraga«, s katerimi »pisar« grozi »poetu« v Prešernovi satirični pesnitvi *Nova pisarija* (1831), iztočnica je naraščajoči val tujk/tujih jezikov v slovenski pripovedni prozi in upor temu valu. Prva in zadnja točka v programu slovenske literature tretjega tisočletja namreč ostaja slovenščina. Če svoje temeljne programske naloge ne bo uresničevala in se bo raje naplavljala z drugimi jeziki, če bo jezikovna lahkoživka, je ob koncu tisočletja več ne bo. Vprašujem se, kdaj je in kdaj tujka ni potrebna v slovenski prozi, ki si lasti prilastek umetniška, kdaj je smiselna in estetsko učinkovita in kdaj nesmiselna, estetsko mrtva in zato škodljiva. Na vprašanje odgovarja tokrat trinajst pisateljev, seveda vsak po svoje.

Miško Kranjec je v romanu *Pisarna* (1949) zapisal številne madžarske besede in fraze, s katerimi se je okupator poveličeval, Slovence zaničeval in raznarodoval. Nekaj primerov: *Magyarország – szent haza* (madžarska država – sveta domovina), *Muravidék* (Prekmurje), *Horty Miklos katona vagyok* (vojak sem Hortija Mikloša), *Az iskolában nem szabad vendül beszélni* (v šoli je prepovedano slovensko govoriti), *rongyos fráter* (umazanec), *büdös tót* (psovka za Slovake in Slovane nasploh). Pisatelj je te in druge besede in fraze prevedel v dodatku.

V roman *Za svetlimi obzorji* (1960–1963) je vpisal precej nemških besed in fraz, s katerimi so nacisti označevali svojo ideologijo ter več ponemčenih slovenskih krajevnih imen in imena tistih nemških oficirjev in policistov, ki so slovenska oz. slovanska. Deloma so v zvočni obliki: *firer*, *naci*, *gaurat*, *herenvolk*, *Heimatbund*, *blickrig*, deloma v nemškem latiničnem pravopisu: *Paidasch*, *Skaberne*, *Tscherweg*, *Wutte*, *Nach Drachenburg*. Navedene in druge zapisuje v sobesedilo tako, da jih zavrača.

Peter Božič opisuje v romanu *Očeta Vincenca smrt* (1979) posavske izgnance oz. preseljence v poljski Šlonsk. Sami rabijo starejše nemčizme, kot so *cajg* za

hlače, *šnofajo* okoli, *tagmašni gvant*. Ravnanje »nadčloveka« z njimi pa označujejo psovke, povelja in kričavi ukazi. Besede *kričavke*, *strašilke* in *poniževalke* piše pripovedovalec vsakič ležeče, zato da vsakič znova udarijo tudi v oko svojo nevarno vsebino, svoj razkrojni in smrtni namen in pomen. *Folksšedling*, *kacetler*, *ostarbeiter*, *lager*, *štraflager*, *gauleiter*, *ortsgruppenštele*, *šlus* in druge besede učinkujejo skupaj z nemškimi frazami tudi dramaturško in so nevaren »junak« med izgnanci.

V romanu *Ljubezen* (1979) Marjana Rožanca je navzoč italijanski okupator. Italijanski policist in vojak rabita pri nadzorovanju Ljubljancev seveda svoj jezik. Avtor opisuje komični prizor na nogometnem igrišču. Naježeni italijanski oficir vzklika: »Dai, Giovanni, ciapa questo mulo là! Ciapa lo! Non si puo far vergogna col un'ufficiale d'armata italiana senza castigo«, pripovedovalec pa dodaja: »Pri tem smo se med smehom učili italijanščine ... In tako – z izmenjevanjem italijanskih in slovenskih stavkov, ki jih ne eden ne drug ni več razumel – se je tekma končala.« Drugič se Slovenka pregovarja na policiji za »dovolilnico« na priimek Rožič, ki so ga zapisali nemara *Rosichi* – *Rochich* – *Rochi* ali »bogve kaj«. Ker obvlada italijansko, dvigne roko ob izklicu takega ali podobnega priimka, policist pa jo zavrne: »Ma no, signora, non puo essere, questo cognome e nome ho gia leto una volta.« Ona pa: »Certo, ma evidente si tratta d'un sbaglio trascrittorio« (zapisno pomoto). Prevljudni Italijan odgovori laskavo: »Aspetate un pò, signorina, vi prego. Lasciapassare vi darò personalmente.« Avtor italijanskih stavkov ne prevaja, njihovo vsebino pa sproti razlaga. Navaja tudi naslove pesmi, ki so jih vojaki peli na oknih javnih poslopij in kasarn: *Voglio vivere così*, *Principessa bella*, *Giovinazza* in druge.

Alojz Rebula opisuje v romanu *Kačja roža* (1995), kako so Italijani, ki so si po prvi svetovni vojni »priborili« slovenski Kras, Goriško in Primorje, ravnali s slovenščino oziroma kako so uzakonili italijanski jezik na vseh ravneh. Rebula napravi kar spisek poitalijančenih slovenskih priimkov in imen, preimenovanih krajev in ledinskih območij, ptic in dreves. Nekaj primerov: Kocijančič je postal *Cocceanim*, Lovšin *Cacciafigli*, Andrejčič le črkovno *Andrechich*. Ptice in drevesa: šoja je postala *ghiande*, brinjevka *cesene*, divji golobi *colombiselvatici*, hrast je smel biti *querce*, gaber *carpini* in rej *simmaco*. Rebula navaja tudi veliko fašističnih etnocidnih in zaničevalnih gesel in krilatic.

Epske osebe pa ne govorijo samo slovensko in italijansko, ampak tudi francosko, latinsko in starogrško; drugih slovanskih jezikov, vsaj sosednje hrvaščine, ni opaziti. Latinsko-grška tujskost je kar poudarjena, nekam profesorska v različnih zvezah: *Iniciacija* v kraške misterije *sakralna akcepcija*; kačja roža je po latinsko, torej strokovno *paeconis officinalis*, žordanka (kraljeva goba) pa *amanita caesarca*. »Po ekspertizi, ki mu je v laktu leve roke *diagnosticirala benigni* pojav, je komendator *Urlato* čutil okrepljeno *biološko* zavest.« Samuel bere v Knjigi modrosti *Militia est vita hominis super terram* – Človeško življenje na zemlji je vojskovanje. Zakaj ta latinski citat in ob njem prevod? Tudi drugi primeri bi potrdili, da pisec s svojo klasiko včasih pretirava.

Junak v romanu *Resničnost* (1972) Lojzeta Kovačiča in obenem pripovedovalec v prvi osebi je vojak v kazenskem bataljonu na Kosovu in zapisuje srbsčino kot poveljujoči jezik, mestoma z nadihom gospodovalnega jezika.

Poleg *kazana, kruga, pletere* (košare), zapisuje posmehljive, ponižujoče in surovo-šaljive srbske besede, kletvice in fraze. Že v prvem odstavku romana je stavek: »Proklete lešine, čuvajte se da kome ne padne sanduk na zemljo, jer posle ćemo i mi s vama u pičku materinu!« Drugje spet se kaznjenec zasmee, šerif pa zavpije »Zašmiraj, zatvori klozet, prokleti ceni cigo, da ti dupe smrzne!« »Požderi sam, gnjido!« Več je tudi zbornih pozdravnih in drugih krilatic, ki označujejo partijsko glasnost o delu in oblasti: »Za koga? Za Tita!« ali pa »Peti kongres složno glasa.« Srbsčina pa je prav mehka v govoru srečne kmečke ljubljenske: »Danas sam imala sreću!«

Tujkovanje je nekajkrat odveč, npr. *prijetna forma monarhije*, »[...] klopotanje tramvaja je njegov edini *primarni organ*«. Kovačič včasih zapiše tujko, ki bi jo mogel najbrž le opisno prevesti: »P/ločevina ostro odbleskuje, da dobiva že pomen *katatonije*.« Nekatero albanske in druge pa prevede: *argati* dninarji, *nanule* cokle, *domnule* gospod (romunsko).

Slovenski izseljenec – Amerikanec v romanu *Lastovka čez ocean* (1966) Antona Ingoliča je slovenščino v glavnem pozabil, pa tudi njegovo angleško besedje je skromno. Ingolič ga predstavlja po vsem romanu s pozdravnimi ter preprostimi besedami in frazami, npr.: *Good, bye, Bye bye, Yes, yes, sure, well, why* in drugimi. Angleških stavkov je malo in so kratki: »*You know, you see, yes, yes, sure, of course*, zares se še ni [= nekaj pripetilo]. »*You know, sixty years ago, yes, yes, exactly sixty years ago*,« je ponovila, »natančno pred šestdesetimi leti [se je rodila v dolenski vasi].« »*I don't know*, če me boste razumeli [...]« Po angleškem uvodu vstopi epska oseba v čisto slovenščino, zaradi česar večkrat ni razpoznavni, ali slovensko nadaljuje ženska ali pripovedovalec. Estesko ne motijo mesta, kjer izseljenec poskuša povedati misel v slovenščini, pa mu jo spodrine angleščina, zadrega ga celo dobro označuje; moti le mehanično ponavljanje istih besed in fraz, enakih od prvega do zadnjega pogovora, moti njihova pogostnost, ki nič bolj ne vosebi Dolenjcev *Johna, Betty* in *Jacka*.

V romanu *Čudežni Feliks* (1993) Andreja Hienga prevladujejo predvojni polizobraženci in uveljavljeni glasbenik. Njihovo besedje in slog sta visokomerna, nadeta s francoskimi, nemškimi, italijanskimi in latinskimi frazami, tudi s hrvaškimi in s kakšno rusko. Njihovo tujčenje gre v sklop postavljaškega »fajn« in »kek« sloga. Oseba kliče sina pa ne ve, v katerem jeziku ga bo bolje razumel, zato se predstavlja »[...] *tvoj otac! Dein Vater! Tuo padre!*« Violinist vpleta v svojo pripoved tujke, s katerimi so kritiki slavili njegovo umetnost: *eksceletno, bravurozno, superiorno* in druge. Sin Feliks piše svoj dnevnik zdaj v tem, drugič v drugem jeziku, vsega v šestih. Npr.: »*Dies pecuniae, der Zahltag*, po domače, po fabriško pa: *côlonga*.« »*O, mano mansueta! Briskira me, Come prima, ne znam zašto; ali doživlja sozusagen en polom in blamažo*.« Bolj slovenski ali enojezičen je

šele njegov zadnji dnevniški zapis. Tudi pripovedovalec si rad privoščiči večjezi-kovnost in veliko tujk: »Hedi je bil ovinek v idilo tako aboten, da se je posmejala.« Salon? »Precej velika ovalna miza z intarzijami drži tintnik, tam je tudi karafa z vodo in nekakšen almanah. Na podstavku tintnika miniaturni diskobol.« Deveto poglavje po nepotrebnem končuje s povedjo »E quindi uscimo a riveder le stelle.«

Branko Hofman dosti tujkuje v golootoškem romanu *Noč do jutra* (1981). Porabniki tujščine so preiskovalni sodnik, filozof, policijski nadzornik, zdravnik, predvsem pa izobraženi avtor, poznavalec izrazov psihološke vede in drugih zahtevnih strok. Od prvega poglavja naprej se učene besede vrstijo v presenetljivih povezavah: »[...] na etični *transformator* in znižal *sugestivnost* vidnega na *voltažo* izmeničnega toka«. Tudi v obliki naštevanja »Po družbenih *normah* ali *normativni logiki*? Po *utilitaristični etiki* ali *individualni indignaciji*? *Ontološko*? [...]« Podoba ženske in moškega: »*Emocionalni mrtvoud*. *Paraliza* osebnosti. Samo *pracelice egoizma* še *reagirajo*.« Nekaj posmeha vladajoči miselnosti: ideološka *farmaceutika*, »na filozofski šahovnici premikati teoreme, demonstrirati strategijo generalštabne dialektike [...]« In drugod: *normativno* usmerjanje. Traktat javnega tožilca *Paragrafarska etika* [...] *verbalna abstrakcija* [...] *shizofrena metamorfoza* [...] *genitalna žleza* [...] *asylumignorantiae*, *signatura* zavesti, notranja *registratura*, *socialna parceliranost* ... Pa fraze: »*Mio caro dottore*«, »kdo je *primus inter pares*«. Pa nekaj francoščine in nemščine: »*chacun a son gout*«, *chambre garnie*; *einmalig*, *mein Gott*, *wahnsinnig* ...

Rudi Šeligo premore v romanu *Demoni slavja* (1997) komaj katero stran besedila, na kateri ne bi štrlele tujke, še posebej besede za svetlobne in zvočne stroje tudi v izvorni angleški pisavi. Uporablja jih za ostro osvetljevanje posameznikov in »podmnožic« ter njihovega preprostega uradniškega in političnega žargona. Kratek naštevek: *pin spot*, *stroboskop*, *brejk za sapo*, *light show*, *magnum*, *tonamenski agregati*, *display*, *laser lansira*, *fliper*, *miazma simulacije*, *fajterji in broukerji*, *cercle*, *majordom*, *komentatorska afirmativna energija*, *logotip*, *korzo*, *ponderirano*, »bebav izrastek sistema, *ritual debilnosti v imbecilni epohi tranzita*«, *conissatio*, *banavizična involucija*, *luciferska sinhroniteta* (3x), *fraktalni svet*, *ancien regime*, *invokacija*, *človekov daimonion*, *empireja*, *stratificirane podmnožice* [...] »zgodovinskih *eonov* ljudstva [...] v času *epohe* svinčenih časov« in podobno.

Šeligo rabi prenekatero tujko, ki je že poslovenjena. Tudi si ne prizadeva, da bi kakšen žaromet in zvokomet poslovenil, kakor da se boji, da bi s prevedkom zmanjšal ali celo zgrešil njegovo izvorno lastnost in učinek. Včasih podtakne epski osebi tujko zato, da se posmehne njenemu »visokemu« slogu, včasih pa z njo nakiti svoj slog.

V romanu Evalda Flisarja *Potovanje predaleč* (1998), ki je postavljen v Indijo, je več samoumevnih besed, stavkov in verzov jezika hindi. Taki so npr. junakova spremljevalka *Sumitra*, čarovnik *Jogananda*, junak *Ardžin* iz epa *Bhagavadgita*, *Saddhu* (sveti mož), slavlilni nagovor »*Ganga Ma*, *Ganga Ma*« pa voziček *rikša* in

žensko oblačilo *sari*, ki ima tudi moč simbola. Slovenskega besedila nič ne poškodujejo povedi v hindi, npr. »*Ta twam asi*« – »To si ti« ali pa navedek iz epa »*divi surya – sahasrasya bhaved ungapad utthita Yadi bhah sadrsi sa syad bhasas tasya mah'atmanah*« – »Če bi nebo preplaval sij tisočerih sonc, bi to morda bilo podobno blišču Vsemogočnega«. Pripovedovalec jih je torej prevedel.

Razmeroma veliko pa je angleških besed ter latinskih, ki sicer veljajo kot mednarodne v dušeslovju, zdravilstvu in tehniki, vendar izdajajo nekolikanj pretirano jezikovno kretnjo: *statement, third-act trouble*, oglas »*Mahesh Safar, dhabawallach, Churchgate station, exp-laining futur by I Ching every day before 10. A.m.*«; *gratifikacija, potentna globalna penetracija, kompulzivni voyeurji, impregnacija, verske parafernalije, metamorfoze jazov, iluzij, projekcij, feminilna travestita, psihološki aids*, »Bog se bo *manifestiral*«. Navedek iz mistika Boehmeja »nebesa in pekel sta univerzalno *koeekstezivna*« učinkuje bolj zvočno kot pomensko ali kot vesoljna sorazteznost izmišljajskih »verskih« prostorov.

V romanu *Gospod Pepi* (2000) Jožeta Snoja se nemčistična »mariborščina« po sicer bogati knjižni slovenščini razrašča v obsegu približno dveh avtorskih pol. Naštejmo nekaj fraz te mariborščine: »Na kom her sliši (psiček). Heraus! Alzo raus doh endlih [...] Prav zmeraj ni glih fajm. Kar mohtniks, se reče, a ne [...]. Vete kaj, Frau Snój, cum tiš pač ne v totih cotah [...]. Du bist virklih ajn gigrl, Jožek [...].« Glavni porabnik te mešanice je gospod Pepi Rajh, dovolj sta že dva primera: »Vi alzo beštimt poznate te zogenante partizane niht var, Tone?« »Beštimt, ha, še kako beštimt.« [...] »Z Nemci je, šade, šlus, marka je šon kaput. V cekine, genau vse prebekslat, ales andere ist šajse ...« Avtor zapiše tudi dozdevna stavka, s katerima naj bi nemški kmet vabil strica Jožeta, jugoslovanskega vojnega ujetnika, da ostane pri njem: »Du varst als majn zon, Josef«, mi je govoril kmet [...] »Blajbst du baj uns,« mi je prigovarjal.

Iz množice zvočno stlačenih, zvočno prerisanih besed in besednih zvez samo nekaj primerov: *Rumpelkamra, krisbaum, kriskind, kolmkišta, hausmajstrca, ajfersuht, našrajbat*, smo šli *cugrunt, herlih libe Mili, bešajdljeh* lepotica. Vse te in take besede in fraze so zapisane v slovenskem pravopisu in učinkujejo, kot da so na Slovenskem nekaj zelo domačega. Ni slovenskega literarnega besedila, ki bi bilo tako našarjeno z nemčizmi in ki bi ga kdo lahko porabil za kronski dokaz, da je slovenščina na Štajerskem preplavljena z nemščino. V prleškem narečju ni takega jezikovnega »norenhausa«, kot pripovedovalec imenuje svoj zapisek »mariborščine«.

Zoran Hočevar pravi v trivialnem romanu *Šolen z Brega* (1998), da piše »naivni jezik polinteligenta [...] za izobražence in molje« in »konverzacijski stil« uličnega žargona: »Nekam *švoh zglodaš* [...]« »Moral bi ji parirati z nečim takim, kot na primer: *a si mi fovš, donda*.« Poleg *prištoflna* in *desettavžent* mark za novo *makijo* se vrstijo tujke v poročevalnem besedilu, npr. *mentalni razvoj, grandiozno oprsje, rešpektirati, konstantno, mahinalno, fenomenalno, korpulentnost, zaboje, stacioniran* v predsobi, *odrajtala ekspeditivno, ekstra eleganca*, imate *aspiracijo* name,

lugerja premakne na *versichert*. Enako v številnih prvoosebnih povedih, npr. »jaz sem *kontent*«, »tako sem *ekvilibriral*«, »čevlje *šparam*, ker sem po naravi pešec in v tej disciplini prava *kapaciteta* [...]«.« Za izobražence je srečati tudi malo latinščine: *Post coitum omne animal triste est*.

Vprašanje pa ostaja, ali je tak naivni jezik posmeh pogovornemu slogu izobražencev, ali pa gre za komaj še smiselno lahkotnost pisanja v slovenščini.

Emil Filipčič začne prvo poglavje svojega »psihološkega romana« *Jesen je* (1995) z italijansko ljubezensko frazo *Mio dolce amore*, ki jo kasneje ponavlja, tudi v obliki »*Mio dolce amore laci darem la mano, vorei o non vorei*.« Roman je cvetober tujščine v besedju in frazah, je novonaturalistični pogovorni posnetek »opite *čao-mladine*« z vsemi modnimi pozdravi, ki jemljejo prostor slovenskim pozdravom. Med odlomke italijanskih šansonov se kar naprej vpletajo tudi angleški verzi, poleg »*Che sara, sara ...*« in »*Ciao, amore mio, si vediamo*« se oglašajo »*Kiss me, baby*«, »*Ever onward, ever upward, forever and ever more*« in drugih do razposajenega »*All we need is radio hahaa*« in pomešano z nekaj hrvaščine »*Ajmo na plažu! Vonde la plaga! Jedini ja i niko drugi*.«

Pripovedovalec se pogovarja s švedskim mornarjem v angleščini, kar je pričakovano. Pravi pa, da zaradi vzdušja: »Se opravičujem zaradi angleščine, a tako je pač, moram pričarati vzdušje.« Vsekakor več kot čudna, če ne postavljaška utemeljitev tujega jezika. Avtor zna tudi nekaj latinščine in grščine: *Puer aeternus*, *oklagion*, *Gnothi Seauton*; poezija je iz glagola *poiein*. Za povrh pa še malo češčine: »*Černi medvjod*,« je faktično rekel Janek, »*a u vas?*« Pa še nekaj od latovščine: »*Psiha je tak špon od babe*«, »*šporkasa, šprudlat, s pozicije akterja, verziran*, »*saj nista aklih*«. Zmaličeni morajo biti tudi slovenski stavki in besede: »*Ja, kva pa...*«, »*vida, kuba*».

Na zavihku je povedano, da ima avtor »izreden smisel za različne govore, predvsem pa za živo, pogovorno govorico« in še »/j/esen je duhovita in jezikovno natančna proza«.

Povedi »Odidi z mano v Benetke. Jaz ti bom dal denar. *Zrihtal* bom vse« sicer so naturalistični posnetek nekega vihrovega pogovora. Toda roman, ki vsebuje veliko take govorne »natančnosti« in »duhovitosti«, si ne more lastiti prilastka umetniški. Še posebej ne, če sta italijanščina in angleščina v njem pravi in »natančni«, slovenščina pa manj prava in bolj slengovska.

Sklep

Iz kratkega izbora romanov in citatnih oz. nepotrebno prevzetih besed/jezikov v njih je videti dve vrsti tujkovanja: eno je modno, drugo izvira iz odpora do sosednjih jezikov, ki slovenščino izrivajo z njenega davnega prostora. Poleg srbščine in hrvaščine je nekaj češčine, iz drugih slovanskih komaj katera beseda, iz azijskih je hindi. Mednarodno sprejete besede latinskega in grškega izvora so sicer upravičene, vendar so večkrat nepotrebno nasute. Med pisatelji ni opaziti vidnejšega napora za

slovenska poimenovanja novosti v tehniki in drugih strokah, ne odpora do prelahkotnega prevzemanja vsega, kar se oglasi na političnem odru, na ulici in v drugih »medijih«.

Umetniška knjiga seveda ni prostozidarska loža ali pa zdravniška, fizikalna, filozofska stroka, ki ima svoj žargon, »zaprto« besedje, s katerim varuje in sporoča svoje znanje. Njeno jezikovno polje je odprto. Toda to še ne pomeni, da je odprto za vsakršno našarjanje, za pomensko in estetsko zamegljevanje sporočila, za vsakršen imidž, *trend*, *rating*, *čao*, *okej* in *milenum*. Zakaj vendar za *milenum*, ko imajo Slovenci od zdavnaj svoje tisočletje? »Najbrž zato, ker hočemo izkazovati svoje svetovljanstvo,« pravi predsednik Slovenije Milan Kučan in nadaljuje: »Vendar je meni slovenski izraz tisočletje bliže in mi tudi veliko več pove. Seveda, ne govori mi o nevarnosti računalniškega hrošča in ne o BTC-ju, ampak mi pripoveduje, da smo Slovenci tisoč let tukaj in da si moramo zagotoviti, da bomo tukaj ostali še tisoč let« (Nisem »oče« naroda in ne narodov »pastir«. *Dnevnik*, 31. 12. 1999).

Od tistih, ki raziskujejo literaturo sosednjih jezikov, je pričakovati podatke, koliko in kako v njej domuje slovenščina z besedo in v povedi. Morda tako, kot v Bartschevem romanu *Das deutsche Leid* (1912), kjer je med drugim brati *butiza* in *klapotec* za *potica* in *klopotec*. Ali pa kako drugače? Koliko je slovenskih besed in stavkov v italijanski/furlanski prozi, v avstrijsko-nemški, madžarski ter povojni srbski in hrvaški, da se o angleški niti ne vprašujemo? Žetev poklicanih utegne zelo razočarati, zato pa tembolj prepričati, da nimajo prav tisti, ki pravijo, da se jezikovne tujščine v slovenski literaturi ne gre dotikati. Njihovega prav najbrž ne bi potrdil tudi Lev Nikolajevič Tolstoj, ki je v znamenitem romanu *Vojna in mir* oktilil ruske ogrožene plemenitnike s francosko jezikovno polituro.

THE SENSIBLENESS OR OTHERWISE OF USING FOREIGN WORDS/ FOREIGN LANGUAGES IN THE SLOVENE NOVEL (1949–2000)

SUMMARY

From a short selection of novels and quoted or unnecessarily borrowed words/languages in them, two methods of introducing foreign elements can be observed: one is fashionable, the other derives from resistance to the neighbouring languages which push Slovene out from its ancient territory. In addition to Serbian and Croatian, there is some borrowing from Czech, otherwise hardly a word from other Slavonic languages, while Hindi is represented among Asian languages. Internationally accepted words of Latin and Greek origin are justifiable, but often they unnecessarily accumulate. Among writers one cannot see any appreciable effort to find Slovene terminology or to resist the too facile acceptance of everything appearing on the political stage, in the streets and in other »media«.

A literary work, of course, is not a freemasons' lodge or medical, physical or philosophical science, which has its own jargon, its »closed« vocabulary, with which it protects and communicates its knowledge. Its linguistic field is open. But still this does not mean that it should be open to just any semantic and aesthetic befogging of the message, to every *image*, *trend*, *rating*, *ciao*, *O.K.* and *millenium*. Whyever *millenium*, when Slovenes have had their *tisočletje* from earliest times? »Probably because they want to prove their cosmopolitanism«, says the president of Slovenia, Milan Kučan, and continues, »Nevertheless, the Slovene expression *tisočletje* is closer to me and also says

much more. Of course, it does not speak to me about a computer bug or about BTC (a huge shopping centre in Ljubljana) but it does tell me that the Slovenes have lived here for a thousand years and that we must ensure that we shall remain here for another thousand years. (Nisem »oče« naroda in ne narodov »pastir« – I am not the »father« of the nation and not the nation's »shepherd«. The newspaper *Dnevnik*, 31. 12. 1999).

From those who research the literature of neighbouring languages one can expect data on how far and in what way Slovene is established in words and sentences there. Perhaps as in Bartsch's novel *Das deutsche Leid* (1912), where amongst other things one can read *butiza* and *klapotec* for *potica* (Slovene nut cake) and *klopotec* (a bird-scarer device). Or else in some other way? How many Slovene words and sentences are there in Italian/Friulian prose, in Austrian, German, in Hungarian and postwar Serbian and Croatian, not to ask about English? The harvest of the called may be very disappointing, and thus all the more convincing that those are not in the right who say that foreign language material in Slovene literature should not be touched.